

**Нове слово в когнітивістиці й лінгвокультурології:
Венжинович Наталія. Фраземіка української літературної мови
в контексті когнітології та лінгвокультурології: монографія. Ужгород:
ФОП Сабов А.М., 2018. – 463 с.**

Рецензована монографічна праця присвячена питанням дослідження мови у тісному зв'язку з людиною, її свідомістю, пізнанням навколишньої дійсності і способом реалізації такого пізнання у практичній діяльності. Мета, яку декларує авторка у своїй роботі, визначається особливою значимістю проблеми співвідношення мови й мислення, що розв'язується в сучасній лінгвістиці у когнітивному напрямі. Н. Ф. Венжинович ставить перед собою завдання розкрити когнітивні процеси, що пов'язують денотативні значення з конотативними, з'ясувати їх асоціативні, лінгвокультурологічні підвалини.

Монографічне дослідження є, безперечно, актуальним, оскільки суттєвим є дослідження сукупності семантичних змін, що сталися в ході розвитку фразеологічного значення з вільних словосполучень, а також когнітивних процесів, які пов'язують значення вільного словосполучення з фразеологічним.

Для дослідження залучено відповідні фразеологічні одиниці української мови з принагідним використанням матеріалу англійської та російської мов. У роботі Н. Ф. Венжинович спирається на фундаментальні праці українських та зарубіжних учених, а також на ті, в яких представлені нові погляди науковців на природу досліджуваного фраземного корпусу.

Представлена монографія має таку структуру: перелік умовних скорочень, вступ, п'ять розділів основної частини, висновки, список використаної літератури, список джерел ілюстративного матеріалу, список опублікованих праць Н.Ф. Венжинович (98 позицій), а також розширена анотація англійською мовою. На наш погляд, така структура роботи відповідає поставленій меті і завданням, які ставить перед собою авторка.

Вступ містить усі необхідні складники, розміщені у відповідній послідовності, зокрема акцентована увага на актуальності та новизні роботи.

Перший розділ **«Когнітивні аспекти лінгвоконцептуального вивчення фразеологічних одиниць»** окреслює предмет і завдання когнітивної лінгвістики з проєкцією на процеси, що відбуваються при утворенні фразеологічного значення. Охарактеризовано найважливіші погляди сучасних українських та зарубіжних лінгвістів на природу концепту. Авторка послідовно описує співвідношення концептуальних і мовних репрезентацій у когнітивній семантиці, розглядає концептуальну, етнічну та фразеологічну картину світу як похідні етнічних менталітетів. Н.Ф. Венжинович відзначає

основні проблеми дослідження ідіоматики в сучасній лінгвістиці.

У другому розділі **«Теоретичні засади когнітивного й лінгвокультурологічного аналізу фразем української літературної мови»** Н. Ф. Венжинович висвітлює лінгвокогнітивний підхід до вивчення фразеології, характеризує концептуальний аналіз як один із основних методів когнітивної лінгвістики, описує основні етапи лінгвокультурологічного та етнопсихологічного дослідження ідіоматики. Предметом уваги у цьому розділі став когнітивний метод аналізу метафор та метонімії у фразеологізації. Тут продемонстрована важливість такого типу досліджень для виявлення універсального й специфічного у процесі утворення фразеологічного значення.

Третій розділ монографії **«Антропоцентрична репрезентація фраземіки української літературної мови»** присвячено опису й аналізу різноманітних проявів буття людини. Зокрема, представлена у фраземах позитивна та негативна характеристика властивостей, учинків людини, її зовнішній вигляд, мисленнєва та мовленнєва діяльність. Схарактеризовано концептуалізацію дійсності за допомогою власних назв у стійких виразах, а також фраземи на позначення фізичного та емоційного стану людини, її почуттів, переживань, виокремлено стійкі вирази античного походження. Нам видається, що цей розділ є найбільш інформативним на предмет опису ментальних рис українців.

У четвертому розділі **«Семантичний простір фраземіки у функціонально-стильових різновидах української літературної мови»** проаналізовано лінгвокультурологічні особливості відтворення долі людини у творах Т. Шевченка, описана фраземіка повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я», а також окреслена фразеологічна картина світу у прозовому творі Ліни Костенко – романі «Записки українського самашедшого» і романі Б. Харчука «Майдан». У лінгвокультурологічному аспекті виконано дослідження фраземіки у творах закарпатських письменників І. Чендея та П. Скунця. Авторка підкреслює, що відібраний та описаний фраземний матеріал засвідчив майстерність письменників у відтворенні життя, побуту, звичаїв, вірувань українців. За твердженням Н.Ф. Венжинович, у цих творах автори описали у фраземах риси характеру, зовнішність, вчинки, фізичний та емоційний стан героїв. Особливе місце мають фраземи, за допомогою яких відтворена любов до рідної землі, величезна працелюбність українців, а також неповторний гумор.

У п'ятому розділі **«Основні лінгвокультурні концепти фраземіки української літературної мови»**, авторка виокремила та проаналізувала ос-

новні лінгвокультурні концепти, вербалізовані у фраземіці української мови. Описано концептосферу *БОГ*, акцентовано євангельську мудрість у біблійних фраземах, привернена увага до національно-культурних конотацій як способу утілення світу цінностей у мовному менталітеті українців. Концепти *ЧАС* і *ПРОСТІР* української мови розглянуті з погляду їх вагомості у фразеологічній картині світу українців. Значне місце посідають у фраземіці української мови концепти *ВОДА*, *БАТЬКО І МАТИ*, а також *СЕРЦЕ*, *ОКО/ОЧИ*. Описані слова-символи українства у складі фразем, зокрема: *Чумацький Шлях*, *чотири броди*, *хліб*, *вишиванка*, *калина*, *кров*, *рушник* тощо. Кожен розділ завершується лаконічними висновками, в яких подаються підсумки дослідження в ньому.

Загальні висновки підсумовують проведене ґрунтовне дослідження фраземіки української мови у когнітивному та лінгвокультурологічному аспектах. Вважаємо, що авторка досягла поставленої мети, впоралася із завданнями, які поставила перед собою.

Позитивно оцінюючи рецензовану монографію, хочемо зауважити: як і в усякому новаторському дослідженні, що є великим за обсягом, актуальним, насиченим новизною, у ньому наявні певні недогляди, дискусійні моменти. Зокрема, на нашу думку, потрібно більше уваги акцентувати саме на

виокремленні національних особливостей, втілених у фразеологізмах, притаманних українцям, і рисах інших етносів, відмінних від українських; у роботі не всюди уніфіковано порядок представлення матеріалу; наявні подекуди повтори інформації. Проте наші зауваження й побажання мають рекомендаційний характер, вони не впливають на загальну високу оцінку роботи.

У монографії ґрунтовно досліджено фраземіку української мови в когнітивному та лінгвокультурологічному аспектах. Проаналізовано сукупність семантико-когнітивних і лінгвокультурних змін, що спричинилися до становлення й розвитку фразеологічного значення у вільних словосполученнях. Запропоновано лінгвокультурологічний вектор семантико-когнітивного вивчення фразеологічних одиниць антропоцентричної репрезентації. Визначено й описано основні концепти, вербалізовані у фраземіці української мови.

Підсумовуючи, констатуємо, що рецензована монографія Н. Ф. Венжинович **«Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології»** є помітним внеском в теорію когнітології та лінгвокультурології й стане в пригоді викладачам, аспірантам, студентам, а також усім, хто цікавиться проблемами дослідження фраземіки української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології.

В.В. Михайленко,
доктор філологічних наук, професор
кафедри прикладної лінгвістики
ДВНЗ «УжНУ»